

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadienis priedas

2001 m. gegužės 19 d.

Nr. 98 (20)

Saturday supplement May 19, 2001

No. 98 (20)

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto veikla

Laima Tidikytė

Valstybinės-tautinės literatūros ir folkloro tyrinėjimai itin svarbūs, norint pažinti tautos kultūrą. Tokiu būdu tęsiama ne tik perimta tradicija, bet ir atveriami keliai, atnaujinant ją. Mokslinis lietuvių literatūros proceso įvertinimas suteikia galimybę suvokti jį kitų kraštų literatūrų kontekste. Nuo savo tautos literatūros mokslo ir tautosakos tyrinėjimų lygio priklauso, kaip mūsų mokslą vertins tarptautiniu lygmeniu. Tad Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto svarba neginėtina. Jis yra pagrindinis šio srities tyrinėjimų centras, pagal kurį orientuojasi visos kitos tyrimo institucijos.

Institutas įsikūręs jaukiame Antakalnio 6 kampelyje, netoli barokinės Šv. Petro ir Povilo bažnyčios, Didžiosios Britanijos ambasados ir Nerijos.

Instituto pastatų ansamblį, laikomą architektūros paminklu, 1904-1906 metais pastatė inžinierius Petras Vileišis pagal Augusto Klefio projektą. Įdomu, jog iki 1931-ųjų šiuose rūmuose gyveno ir patys Vileišiai. Tačiau jau kitais metais pastatai tapo kultūros centru, prieinamam plačiajai visuomenei. Mat, čia įsikūrė Lietuvių mokslo draugija, kuri galima įvardinti kaip Mokslo akademijos pirmtakę, taip pat gyvavo „Ryto“ draugija ir biblioteka (1907-1940).

Tai — unikali 105,400 tomų lietuvištinė biblioteka ir milžiniškas rankraštynas (56,000 vienetų). Moksline biblioteka veikia nuo pat įkūrimo. Per ilgus dešimtmečius, garsių lietuvių mokslo ir kultūros veikėjų pastangomis, buvo sukaupia ir surinkta daug knygų, periodikos, rankraščių, fotodokumentų ir kitos vertingos medžiagos. Lietuvištinė medžiaga pradėta rinkti dar 1907 metais Lietuvių mokslo draugijos iniciatyva.

Bibliotekoje sukauptos asmeninės S. Daukanto, J. Basanavičiaus, buvusio Lietuvos tautosakos instituto (1939-1941), lietuvių tautosakos archyvo, V. Krėvės-Mickevičiaus, B. Sruogos ir daugelio kitų įžymių palikimas. Instituto biblioteka gali pasigirti itin retais leidiniais — net iš XVI-XIX a. lotynų, lenkų, rusų, vokiečių, prancūzų ir kitomis kalbomis. Verta paminėti J. Bretkano *Postilę* (1591), M. Daukšos *Postilę* (1599), K. Sirvydo žodyną *Dictionary trium linguarum* (1677, 1713 m. leidimai). Taip pat — pirmuosius K. Donelaičio, L. Rėzos, S. Daukanto, S. Stanevičiaus, M. Valančiaus, Maironio, V. Kudirkos, Žemaitės, J. Biliono ir kitų klasikų raštų leidimus, pirmuosius lietuviškuosius elementorius, kalendorius, laikraščius ir žurnalus.

Juk dabartiniuose institute pastatuose veiks spaustuvė, kurios dašais pakvipo pirmasis lietuviškas dienraštis *Vilniaus žinios*. Lietuviškų knygų būdavo galima įsigyti taip pat šiuose Vileišio rūmuose,

nes kurį laiką juose veikė knygynas. Kiekvienas, besidomįs daile, žino, jog 1907 m. čia buvo surengta Pirmoji lietuvių dailės paroda.

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto pradžia — Lituanistikos institutas, įkurtas 1939 m. iš trijų skyrių. Lietuvių kalbos skyriui vadovavo A. Salys, Lietuvos istorijos — I. Jonynas, o Lietuvių tautosakos — J. Balys. Iš pradžių šis institutas veikė Kaune, o nuo 1940-ųjų lapkričio — Vilniuje. Iki sovietinės okupacijos Lituanistikos institutas vadinosi Antano Smetonos lituanistikos institutu. Šio instituto direktoriais yra buvę: K. Masilionas (1939-1940 m. birželį), M. Biržiška (1940 m. birželį-lapkričių), V. Krėvė (1940 m. lapkritį — 1941 m. sausį). Per savo gyvavimo laikotarpį Lituanistikos institutas yra išleisęs istorijos žurnalą *Lietuvos praeitis* (2 t.), K. Avižonio *Bajorai valstybinėje Lietuvos gyvenime Vazų laikais*, tautosakos rinkinius *Lietuvių liaudies sakmės* (t. 1), *Klaipėdiškių lietuvių tautosaka* (parengė J. Balys).

1941 m., įsteigus Lietuvos Mokslų akademiją, šie skyriai buvo įtraukti į akademijos institutų sistemą. Buvo įsteigti atskiri Lietuvių kalbos (vadov. P. Skardžius) ir Lietuvių literatūros (direktorius V. Mikolaitis) institutai. J. Balčikonis Lietuvių kalbos institutui vadovavo nuo 1945 metų, Lietuvių literatūros — V. Mikolaitis, o nuo kitų metų — K. Korsakas. 1952 metais abu institutai buvo sujungti į bendrą Lietuvių kalbos ir literatūros institutą. Dar po metų į jį iš Istorijos instituto buvo perkelti tautosakininkai, įkuriant Tautosakos skyrių. Tuometiniam institutui vadovavo K. Korsakas. Po jo 1984-1993 m. direktoriaus pareigas ėjo J. Lenkutis. O nuo 1993 metų — Leonardas Sauka.

Šiuo metu viename rūmų pastatų įsikūrę Lietuvių literatūros skyriai, o kitame — Tautosakos skyrius su didžiuliu archyvu. (Pastarajame pastate veikia ir Lietuvių kalbos institutas.) Lietuvių literatūros ir tautosakos institute šiuo metu veikia Senosios literatūros ir tautosakos skyrius, Naujosios literatūros, Dainyno, Sakytinės tautosakos, Tautosakos archyvo skyriai.

Instituto, turintio valstybinio mokslo instituto statusą, tikslas nukreiptas į fundamentalinius ir taikomuosius lietuvių literatūros bei tautosakos tyrimus. Šiame institute yra sutelkta pagrindinė bazė tokio pobūdžio specifiniams tyrinėjimams vykdyti. Čia sukaupia labai turtinga biblioteka, rankraštinių archyvų, sisteminės kartotekos ir kt. Instituto vadovybė, vadovaujama direktoriaus L. Saukos, bei joje trūsiantys mokslininkai jaučia atsakomybę ir pareigą už paveldėtus lietuvių dvasinės kūrybos lobius. Jie turi būti ne tik išsaugoti, kaupiami, bet ir skelbiami, kad

būtų prieinami ne tik savajai tautai, bet ir kitų tautų tyrinėtojams.

Šis mokslinis institutas rengia ir leidžia leidinius keliomis kryptimis: akademinį darbų, senosios ir naujosios literatūros bei tautosakos.

Iš akademinio leidinių būtiną paminėti *Lietuvių literatūros istoriją*. Ją sudaro keturi tomai, išleisti 1957-1968 metais. 1977-aisiais ši istorija buvo išversta į rusų kalbą. 1979-1982 metais instituto literatūrologai išleido dvitomę *Lietuvių literatūros istoriją*. Nepaisant privalomos tuometinės duoklės sovietinei ideologijai, šiuose veikaluose panoramiškai nušviečiama ne tik senoji literatūra, bet ir literatūros srovės, žanrų raida bei įvairovė, eilėdara, istoriografija. Tai — fundamentinis veikalas, padėjęs pamatus tolesnei lietuvių literatūros tyrinėjimų raidai ir specializacijai.

Tuo pat metu instituto mokslininkai kryptingai tyrė ir atskirus žanrus, kryptis, sroves, kitus meninio žodžio reiškinius, literatūrinius ryšius. Buvo išleista daugybė brandžių monografių ir studijų apie žymiuosius lietuvių literatūros klasikus. Tai — V. Kubiliaus, J. Žekaitės, R. Mikšytės, L. Gineičio, V. Vainago, P. Česnulėvičienės, A. Samulionio ir kt. nuopelnas.

Vadovaujant akademikui K. Korsakui, Lietuvių literatūros skyriaus mokslininkai taip pat parengė dvejų tomų veikalą *Lietuvių literatūros kritika* (1 t. — 1971, 2 t. — 1972).

Iš naujausių akademinio pobūdžio leidinių verta išskirti *Lietuvių literatūros enciklopediją* (2001 m.), *Lithuanian Literature* (1997 m.), *XX amžiaus literatūrą* (1996 m.).

Institute tęsiama sena tradicija, leidžiant rašytojų klasikų raštus. Paminėtini J. Tumo-Vaižganto *Raštai* (t. 1-11, 1990-1999), B. Sruogos *Raštai* (t. 1-5, 5 t.: kn. 1-2; 1996-1998) bei Igno Šeinišaus *Raštai* (t. 1, 2001). Tai — svarbiausias tekstologų uždavinys. Tekstologijos skyriaus darbas išsiplėtė Atgimimo metais. Užmozgų ir pavienių tyrinėjimų būta jau žymiai anksčiau. Buvo rašomi darbai tekstų redagavimo, kūrinių autorystės, datavimo temomis, diskutuojama dėl Doneičio rankraščių. A. Šešelgis paskelbė studiją *Žemaitės raštų tekstologiniai klausimai* (1968 m.).

Itin svarbus ir aktualus senosios, t.y. XVI-XIX a. literatūros, LDK raštijos tyrinėjimai bei leidyba. Jie atveria mažai tyrinėtą svarbų Lietuvos kultūros klodą ir tarptautiniu mastu. Lenkų ir lotynų kalbomis sukurta literatūra integruojama į lietuvių literatūros procesą. Taip pletojama filologinė mintis, suaktyvinama LDK raštijos reikšmė. Institutas leidžia tęstinę knygų seriją *Senoji Lietuvos literatūra*.

1998-2000 metais *Naujosios literatūros studijų* tomų pa-

Paminklas istorikui Simonui Daukantui Papilėje, Akmenės rajone. Jono Rimkaus (Elta) nuotrauka

rengta jau dvylika. Taip pat monografijos, straipsnių rinkiniai. Naujosios literatūros skyriaus literatūrologai parengė analitinius darbus apie pagrindinius XX a. literatūros reiškinius, išskiliųjų lietuvių rašytojų kūrybą, jų indelį lietuvių literatūros proceso raidoje.

Taip pat institute atliekami moksliniai Lietuvos sostinės kultūrinio gyvenimo 1900-1945 m. tyrinėjimai. Knygoje *„Vilniaus kultūrinis gyvenimas, 1900-1940“* (1988) ir *„Vilniaus kultūrinis gyvenimas, 1939-1945“* (1999) atveriamos įvairios kultūros sferos, siekiant pabrėžti Vilniaus kultūros unikalumą ir daugia-
tautiškumą.

Tautosakos skyrius pasižymi fundamentiniais darbais. Šiam skyriui priklauso didžiausias lietuvių tautosakos rankraštynas. Per beveik du šimtus metų čia sukaupia netoli dvejų milijonų lietuvių dainų, pasakų, sakmių, patarlių ir priežodžių, tikėjimų, šokių, instrumentinės muzikos, etnografinės medžiagos. Institutas, didžiulodamasis tokiu archyvu, stengiasi tyrinėti šią gausią ir įdomią medžiagą bei supažindinti su ja kiekvieną besidomintį lietuvių folkloru. Del to rengiami ir publikuojami visų folkloro žanrų fundamentalinio pobūdžio sąvada. Jie — tolimųjų tyrinėjimų ir studijų pamatas.

Lietuvių liaudies dainyno, pradėto leisti 1980 metais, dienos šviesa išvydo jau 15 tomų. Iš viso numatoma išleisti trisdešimt šeši tomai: humoristinės-didaktinės, vaizių, kalendorinių apeigų, literatūrinės dainos, romanai, talalinės, raudos ir baladės. Artimiausiu metu pasirodys Dainos apie girtavimą bei vėlyvosios karinės-istorinės dainos. Viena Dainyno tome paskelbiama daugiau negu 700 dainų tekstų ir melodijų. Skaitytos turi puikią

Nukelta į 3 psl.

Iš naujausios šveicarų poezijos

Max Bolliger

IŠSIŪSTAS BALANDIS

O žirdis
tai išsiūstas balandis,
paženklintas žiedu
prie kojų,
kad skristų namo,
kad helių surastų,
net suplėšytas sparnais
ar akim aklom,
kelį namo, namo,
kelį į save patį.

IŠPAŽINIMAS

Aš šviesą tikiu.
Tikiu, Viešpatie, Tavo
dabartį visame —
ir dangaus spalvoje,
ir karklo šakelėje,
ir vistančių lapuose,
ir šešėlių kalvos,
ir visų tvarinių balsuose.

Tau ši valanda pavaldi,
kaip sielos manos nemarumas.
Ir mano džiaugsmo slėpi Tavo jėga.
Tu pasupi rankoj
mano sielvartą.
Tu esi visuose jausmuose,
ir aš Tavo meilės įsakymams
galvą lenkiu.
Aš šviesą tikiu.

Hans Rudolf Hilty

VARIACIJOS ANOS PAVLOVOS PASIRINKTAM ANTKAPIO ĮRAŠUI (1)

„Žeme, nespauski per sunkiai manęs,
Nes ir tavęs aš nespaudžiau per sunkiai“

Mes išmokome šokti
Šokti pirštų galais
Pavlova ir Baenziger
kad lengvi būtum žemei

Mes išmokome šokti
Šokti ant virvių
les enfants du paradis, i bambini della strada (2)
kad būtų mums žemė lengva

Mes išmokome šokti
Mes išmokome skristi
Barrault ir Saint-Exupery (3)
lyg žemės po kojom nebūtų

Mokestis už tą mokslą: balta mirkiančios gulbės
uodegos plunksna
arba jūrų žuvis, iš mūšos palei Monte Carlo
arba gėlė popierinė, Monos Lizos veido mums
atsiuvusi
arba oro pašto maiše Rinetei laiškai neatsakyti

Taip išmokome mes šokti:
pirštų galais viršum Liūdesio šachtų
šokti ant virvių viršum arenos su mūsų naktų sapno
žvėrim
skristi viršum Ninivės atomo grybo (4)

Mes polių vidinių slapčiausių šiaurietiai
les enfants du paradis, les oiseaux de lune (5)
mes viršum žemės

Vertė Alfonsas Tyruolis

Vertėjo pastabos

1. Ana Pavlova, įžymioji rusų balerina, buvo amerikiečių Isadoros Duncan bendraamžė.
 2. rojaus vaikai (pranc.), gatvės vaikai (ital.). „Rojaus vaikai“ — J. L. Barrault drama.
 3. J. L. Barrault — prancūzų aktorius ir režisierius.
 4. de Saint-Exupery — prancūzų rašytojas ir pagraisjęs lakūnas II pasaulinio karo metu.
 5. Išgriautos biblijinės Ninivės „atomo grybas“ yra aluzija į II pasaulinio karo Hirošimą Japonijoje. Iš to „Liūdesio (pranc. Tristesse) šachtos“ kaip atominės grėsmės primintimas.
6. rojaus vaikai, mėnulio paukštai (pranc.). „Mėnulio paukštai“ — prancūzų rašytojo N. Ayme komedija, kur pagal graikų Aristofaną vaizduojama žmogaus utopinė mintis kaip paukštis, taip išsivaduojant iš žemės grėsmių ir pavojų.

Sapnovaizdžiai, portretai, vizijos

Ši paroda supažindina mus su Zitos Sodeikienės mąstymais apie dabarties pasaulėjautos moterį ir gyvenimo sąmoningas keliones. Paveikslai (tapybos serija pradėta 1997 m.) charakterizuoja universalias, savarankiškas moteris, o koliažai vaizduoja nepaprastus pasaulius. Šie darbai tarsi Sodeikienės fizinių ir metafizinių realybių interpretacijos. Jos prityrusi ranka satyriuoja ir užjaučia žmogaus silpnybes. Darbuose galima įžiūrėti dvasingumą, kuris kyla iš jos religijų ir mitologijų supratimo.

Sodeikienės moterys kažkaip mišlingos. Elegantiškos ir tylios figūros stovi ar sėdi erdvėse, kurios iš pirmo žvilgsnio atrodo ramios. Moterys išvermingos, savim pasitikinčios. Jos nekreipia dėmesio į savo aplinką — nei paukščiai ar gyvuliai, nei audros jų neatitraukia nuo susikauptimo. Jos yra stiprios, bet švelnios, apsidėmusios mezginių ar išsiuvinėjimais dailiai papuoštom ilgom sukniom. Karūnuotos, išdidžiais ir spalvingais plaukais, tos moterys pagautos nuotaikingsiu momentu.

Iš artiau žiūrint, matyti kažkas ne taip, kaip turi būti. Moterys ir aplinka atitraukia nuo realybės. Ploktumos — kūnai, kedės, kilimai — užklotos sudėtingais raštais ir kažkaip nenormaliai susilieja. Netikėtos perspektyvos ir neaiškios ribos tarp interjerų ir peizažo susimaišo, klaidina vaizdą, kuris iš pradžių atrodo suprantamas. Fizinės ir dvasinės būtybės susivienija.

Šie portretai vaizduoja universalias moteris. Paveikslų pavadinimai: „Pilnatis naktis“, „Išblyškusi tulpių šviesa“, reprezentuoja įvykį ar situaciją, ne moterį, kuri yra paveiklo siužetas. O Sodeikienė prisipažįsta, kad tos moterys igijo savus charakterius ir jai pristatydavo klausimus bei reikalavimus, kurių ji negalėjo kontroliuoti.

Sodeikienė savo koliažus lipo atradimais. Ji nežino, kur atsidurs, ar kaip ten pakliūs. Reikšmė atsiranda po to, kai viskas jau padaryta. Kartais

ir jai staigmena, kaip tas veiklas pats susikuria. Ji pasakoja, kaip smagu keliauti per Ameriką ar Europą traukiniu, nes ji susipažįsta su tiek daug įdomių žmonių. Panašiai ji sutinka gyvenimą ir kūrybą — džiaugiasi praeiviais ir šunkeliais, nes ir klaidos prasmingos, o kelionė savaime susiklostys.

Piešinys yra koliažo pamatas. Vartojant spalvotus pieštukus ant juodo popieriaus, Sodeikienė suskaido kūrinio struktūrą ir kontekstą. Tada savo popieriaus kirpinių rinkinyje ji randa tinkamų formų, spalvų ir vaizdų. Daiktai, žmonės ir gamtos detalės pripildo kompoziciją. Ji klijuoja tuos vaizdus architektūrinėje erdvėje, kambariuose tarp arkų, žiūrint pro langus ar stogus. Dviejų dimensijų kompozicijos virsta trijų dimensijų skulptūrom, kontūruose panašios į viduramžių relikvijų šventoves ar altorius.

Koliažuose Sodeikienė vartoja dekoratyvinius kraštelių irėminti praeities ir dabarties vaizdus. Senovės paminklai, ikonos, viduramžių, Renesanso ar Persijos maldaknygių iliustracijos plaukia bangose, debesyse ir kalnuose. Gubos ir fabrikų kaminai tampa draugiški kaimynai. Koliažų „kambariai“ galėtų būti atskiros kompozicijos, bet užuot to, šie žvilgsniai virsta teatro sceno vaizdais. Ta vienalaikė veikla igauna reikšmingumą, bejungiant vietas ir laikus laikoje fantazijoje.

Zita Sodeikienė paliko Lietuvą vaikystėje, pergyveno karą, ir pabėgėlių stovyklas. Šeima pateko į Ameriką, 1949 m. įsikūrė Čikagoje. Ji baigė Čikagos Meno instituto mokyklą ir dirbo komercinio meno studijoje. Nuo 1970 m. dirba savarankiškai. Gyveno Ohio valstijoje 1980–2000 m. laikotarpyje, užsiėmusi dėmesio ir pagarbos savo kūriniams. Jos darbai pateko į svarbias kolekcijas, pvz., Ashland (Ohio) universiteto ir Lietuvos Dailės muziejų (Vilniuje), parodose laimėjo premijas. Tuo pačiu Sodeikienė, kaip poetė, dalyvavo Ohio valstijos valdžios švietimo pro-

Zita Sodeikienė. „Tulpių šviesa“. Akrilika. 1999.

gramose ir išleido savo poezijos rinkinį. Dabar ji kuria viršelius Westron leidyklos leidiniams, eina meno ir fotografijų redaktoriaus pareigas kasmetiniam leidiniui *Heartlands Today* leidžiamam Bowling Green universiteto Fire-

lands College, kuris pristato Amerikos viduramžių dailininkus ir rašytojus. Sodeikienė su vyru neseniai persikėlė netoli Galena, Illinois.

Viktorija Kašubaitė
Matranga

Lyrizmas metalo skambesys

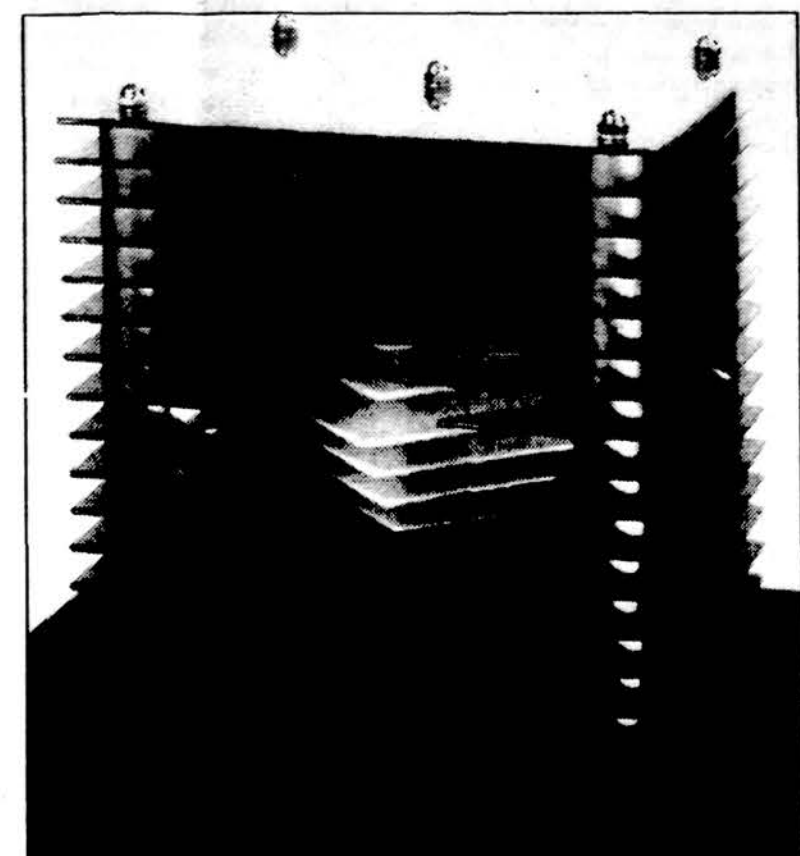
Sakoma, jog XX a. pabaigoje jau nebebuvo ką naują mense atrasti, negriauanant pačios jo prigimties. Tačiau atsiranda žmonės, kurie to nesisiekia, kuriems savokos „nauja“ ir „sena“ mense neturi tokios didelės reikšmės: jie kuria, nesaistomi jokių srovių ir madų, jie nesiaikišina ir neskelbia jokių savų teorijų, jie kuria, neišsitenkdamai dabarties racionalioje meno procesų sistemoje, ir ateina diena, kai mes netikėtai juos atrandame — pažintį su jų kūryba suteikia džiaugsmą. Taip atsitiko ir balandžio 27 d., Balzeko Lietuvos kultūros muziejuje atidarant skulptoriaus Kenneth Nelson autorinę parodą. Iki šiol apie menininko kūrybą žinojo tik artimiausi draugai, kai kurių meno galerijų savininkai, o dabar Čikagos lietuvių visuomenė turi galimybę pažinti šio skulptoriaus kūrybą.

Idomu tai, kad Kenneth Nelson, seniai svajojęs apie skulptūrą, kurti pradėjo netikėtai, asmeninių vidinių impulsų paveiktas — temos, motyvai, kompozicijos, ritmai, spalvų deriniai atėjo lyg savaime ir natūraliai susilydė į gyvybingą, išraiškingą formą, siūlėtą. Atrodytų, kad jo darbai visapusiškai dokumentuojantys nūdieną — metalas, nauja technologija, tobulai tiksūs sulenkimo, suvirinimo mazgai ir siūlės bei varžtai, neleidžia atitraukti nuo realybės. Šiandieninėje meno dermii įvairovėje, dinamiškoje kasdienybėje ieškodamas romantinės atgajos, negalėjai nujausti, kad ją surasti gali būtent parodų salėje, kur, metalo kūrinius lytėdamas žvilgsniu pajusi linijos, ploktumos, spalvos ir erdvės vienybę. Metalas spindesys traukia, vi-

lands College, kuris pristato Amerikos viduramžių dailininkus ir rašytojus. Sodeikienė su vyru neseniai persikėlė netoli Galena, Illinois.

lieja — paliesk, kad suvirpėtų, suskambėtų, garsas pasklistų erdvėje. Nelson, profesionaliai bendraudamas su metalu, kieta, stipria medžiaga, atskleidė mui įdomias, netikėtas jo savybes ir plačias variantų galimybes. Gražu, kad, įeinant į parodų salę, mus pasitinka gyva šviesa — „Žalias šviestuvas“, lyg besiveriantis gelės žiedas, skleidžiantis gerą nuotaiką ir šilumą. Judėdami salėje tarp gerai eksponuotų kūrinių, dar pamatysime ne vieną gyvą ugnelę, įremtą jau kitos formos keiliasluksniais lakštais. Negali patikėti, kad žiedo, svyrantių viksvų („Šviesioji plunksna“, „Nakties šešėlis“, „Balta skrendanti, plunksna“ ir kt.) siluetai peraugantys į lengvą nakties vėjo dvelkimo įvaizdį,

sukurti, išlenkti iš aliuminio lakštų — lengvi ir perregimi. Kintancio ritmo spirale kylantys, blyksintys bronzos ir plienų, vos prisilietus suskambantys („Spiral cage“, „Brass cattails“, „Mixed Media Cattails“ darbai — štai kur praveržia skulptoriaus šviesu pasaulėžiūros vitališkumas, kupinas aktyvaus išgyvenimo ir dinamiško pulso. Jis mėgsta muzikaliai skambantį ritmiką, švelnią modeliuotą išprofiluotą tikslią liniją, pasiekdamas perregimo formos lyrizmo ne tik liauno stiebo kompozicijose; eksperimentuoja, priversdamas skambėti net ir neįprastą kubo formą („Juodi ir balti, kabantys išsiriškiavę skambučiai“, „Raudoni skambučiai“), skambalų įreminimui naudojamas giezta metalo konstrukcija.

Kenneth Nelson. „Kompozicija“.

Sugrįžimai

Algimantas A. Naujokaitis

Jau trečią kartą užsienio kraštuose studijuojantys ir muzikos baruose dirbantys jauni lietuviai muzikantai suvažiuoja į Vilniaus festivalį „Sugrįžimai“. Šį festivalį kasmet rengia, dalyviams apmoka keliones išlaidas Vilniuje įsikūręs Muzikų remimo fondas ir jo veikloji direktorė Liucija Stulgienė.

— Mes registruojame ir globojame po platų pasaulį pasklidusius jaunuosius mūsų muzikantus. Ypač jų daug — kokios trys dešimtys — mokyti, lavinti Vokietijoje, po dešimt — JAV, Austrijoje, po kelis — Didžiojoje Britanijoje, Prancūzijoje, Italijoje, kitose valstybėse — aiškino direktorė L. Stulgienė.

Kadangi į šiemetinį „Sugrįžimų“ festivalį susirinko ypač gausus būrys muzikantų ir dainininkų, net iš 7 užsienio valstybių, tai jų muzika skambėjo, ne tik Vilniaus Filharmonijoje, Muzikos Akademijoje, Rotušėje, bet ir Kauno, Klaipėdos, Visagino koncertų salėse. Drauge su jais koncertavo ir jų partneriai užsieniečiai. Štai New Yorke, Juiliard muzikos mokykloje Misha Amory alto klasėje studijuojanti Ieva Gordonaitė festivalį atsiėmė savo partnerę, pianistę Yoko Uzubara. Jai akompanuojant, J. Gordonaitė Vilniaus Paveikslų galerijoje grojo J. S. Bach, J. B. Brahms, kitų kompozitorių kūrinius.

Kone pilna Vilniaus Rotušės salė susirinko į violončelisto Mindaugo Bačkaus ir pianistės Marijos Dzenkauskaitės-Scott koncertą. Puikiai muzikavo abu jauni lietuviai,

susilaukę daug katūčių. Analizuodami M. Bačkaus grojimą, muzikos kritikai ypač įvertino jo emocionalumą, spalvingumą, jaunatvišką polėkį. Pats muzikantas sakė, kad violončelė groti jis pradėjo penkerių metų. 1991 m. M. Bačkaus baigė Vilniaus M. K. Čiurlionio menų gimnaziją, paskui studijavo Lietuvos Muzikos akademijoje, kur apgynė bakalauro ir magistro diplomus. Trokšdamas dar geriau įvaldyti violončelę, 1999 m. pradėjo studijas Šiaurės Anglijos Karališkoje muzikos kolegijoje. Dabar tobulinasi aspirantūroje ir dirba šios kolegijos styginių katedros asistentu-stažuotoju. Dalyvavo muzikos festivaliuose Švedijoje, Vokietijoje, Olandijoje.

Jo partnerė-pianistė kaunietė M. Dzenkauskaitė, 1998 m. baigusi Vilniaus Muzikos akademiją, laimėjo konkursinę stipendiją ir išvyko tobulintis į Škotijos karališkąją muzikos ir dramos akademiją. Pernai buvo pakviesta tėti stažuotė į tą patį koledžą, kuriame mokėsi ir jos partneris Vilniaus „Sugrįžimų“ festivalyje M. Bačkaus. Beje, tarptautiniame J. Hannikainen pianistų konkurse Suomijoje ji pelnė 3-ąją vietą. Stažuodamasi Anglijoje ištėkėjo, tad dabar prie mergaitinės pavardės prideda ir jos vyro — Scott.

Panašiai galima pasakyti apie daugelį užsienyje besitobulinančių „Sugrįžimų“ festivalio dalyvių. Štai vilnietė smuikininke Diana Galvydytė pernai Čekijoje vykusiam J. Kocian konkurse laimėjo

Grand Prix, o už sėkmingą pasirodymą tarptautiniame garsiojo kompozitoriaus ir dirigento Y. Menuhin konkurse buvo pakviesta į šio kompozitoriaus muzikos mokyklą Anglijoje (Yehudi Menuhin Music School). Vilniuje ji meistriškai atliko L. Van Beethoveno, N. Paganini, W. A. Mozarto, E. Lalo, o taip pat lietuvių kompozitoriaus V. Barkausko kūrinius.

Jauna solistė klaipėdietė Giedrė Zeicaitė į „Sugrįžimų“ festivalį atvyko iš Austrijos, Zalsburg universiteto Mozarteum,

Nukelta į 3 psl.

Zita Sodeikienė. „Pagundos vartai“. 1999.

Skulpt. Kenneth Nelson prie savo kūrinių

matytiškai glaustos. Čia atsiranda neįprastai paprasto, monolitiškumo grožis. Kur slypi plastinės išraiškos paslaptis? Gal aiškia, me, logiška, konstruktyviame formos išgyvenime, statikoje ar asimetrijoje, kuriomis išsiliesia kūrėjo dvasinė mintis. Mažesnius, didesnius ir didžiausius kūrinius stato ant pjedestalo, kurie tampa ne tik skulptūros pagrindu: daugelyje variantų, gerai parinkta pjedestalo forma, silueta ir medžiaga tampa skulptūros tęsinu, jos savastimi. Tai meno ir technologijos lydinys. Parodos salėje gerai sukomponuotas apšvietimas padeda išryškinti, geriau suvokti skulptūros reikšmę, grožį ir abstraktus, metalu spindintys darbai igauna poetiškai sušietą judesio, kilimo, lengvumo įvaizdį. Gal šiuo pagrindu išauga linijos formos santūrumas, nepretenzingas, natūralus grožio supratimas, įteisintas net patalpų apšvietimui skirtuose elementuose. („Stalo lempa“, „Elipsės lempa“) ir nepaprastas tikslumas, kuris yra savojo laikmečio žymuo.

Skulptorius Kenneth Nelson mūsų akys iškyla, kaip plataus užmojo meistras, žavintis ryškia fantazija, jautriu, tiksliu darbu, veržlia kūrybine energija. Jo kūrybos fenomeną tiksliai apibūdino L. Maholy-Nagy, menininkas Roger Carlson. Apie meną, skulptūrą, staiga prasiveržiantis kūrybos impulsus, atidarant parodą erdvoje Balzeko muziejaus salėje, kalbėjo meno gerbėjai, gausiai susirinkę vakarą. Paroda tęsiasi, o skulptorius Kenneth Nelson, atradęs naujų idėjų, kuria skulptūras. Laukiame naujų susitikimų.

Laima Krivickienė

Sveikiname!

Poetė, rašytoja J. Švabaitė-Gylienė, gyvenanti netoli Čikagos — Lemont, Illinois, š.m. gegužės 21 d. švenčia garbingo ir kūrybingo amžiaus 80-ąją sukaktį. Linkime jai, kad šviesios muzos dar ilgai virš jos plasmotu, įkvėpdamos siekti vis naujų, vis platesnių kūrybos horizontų!

INSTITUTO VEIKLA...

Atkelta 1 ps. Be to, aprašomi smulkiosios tautosakos vienetai klasifikuojami, atsižvelgiant į tarptautinės paremiologų komisijos rekomenduotą nacionalinių leidinių rengimo modelį. Sakoma, mažas daigas dideliu medžiu išauga. Belieka laukti tokių pat vertingų ir kitų leidinio tomų.

Periodiškai leidžiami ir Tautosakos darbai. Jie buvo sumanyti dar 1935 metais redaktoriaus J. Balio. Nuo 1992-ųjų tautosakininkai jį atgaivino. Tai — mokslinis lietuvių folkloristikos leidinys. Jame skelbiami straipsniai apie tautosakos genezę, žanrus, meninius ypatumus ir specifiką. Svarbu, jog Tautosakos darbuose publikuojami ne tik Lietuvos, bet ir kitų šalių folkloristų teoriniai darbai. Be to, leidinyje skaitytojas gali susipažinti su itin specifiniais ir retais tautinių mažumų tautosakos tekstais. Anonsuojamos naujosios folkloristų ir etnologų knygos, supažindinamos su aktualijomis. Šiuo metu spaudai rengiamas X IV(XXI) tomas.

Tautosakos skyrius taip pat tęsia tradiciją — leisti lietuvių tautosakos leidinių klasika. Tai — knygos iš J. Bāsana-vičiaus tautosakos bibliotekos (t. 7: Iš gyvenimo vėlių bei vėlinių, 1998; t. 9-10: Ožkabalų dainos, 1998); S. Stanevičiaus Dainos žemaitių, 1999; Prūs-

jos lietuvių dainos, 1998.

Be minėtų darbų, paskelbti JAV gyvenančių lietuvių mokslininko J. Balio tautosakiniai ir mitologiniai darbai: Raštai (t. 1-2; 1998, 2000). Įžvalgūs mitologijos ir folkloristikos tyrinėjimai anglų, vokiečių ir lietuvių kalbomis atveria kelius naujiems moksliniams ieškojimams.

Remiantis naujaisiais metodologiniais principais, sudaromas keturių tomų Lietuvių pasakojamosios tautosakos katalogas (per 85,000 tekstų). 1999 m. išleistas pirmasis tomas, kurį sudaro „Pasakos apie gyvūnus. Pasakėsios. Stebuklinės pasakos“.

1990-2000 metais Lietuvių literatūros ir tautosakos institute išleista beveik 150 knygų. Žodžiu, darbas darba veja. Deja, kūrybišką ir produktyvų mokslininkų darbą trikdo sunki materialinė padėtis, sky-lėtas įstaigos biudžetas ir neaiški jos perspektyva. Šiuo metu institutas išgyvena vieną iš sunkesnių tarpinių savo gyvavimo istorijoje.

• **Šilutė.** Balandžio 1 d. pilnutėlėje Šilutės bažnyčioje buvo paminėtos klebono dekanas. Jono Bučinsko kunigystės 40-osios metinės. Kon-celebrutinėms padėkos Mišioms vadovavo Telšių vyskupas Antanas Vaičius, pamokslą pasakė jubilato kurso draugas kan. dr. Algimantas Kajackas.

Nauja fotografijos meno pajėga

Atidaręs voką — nustebau! Jame — pakvietimas į Jurgio Valaitio fotografijų apžvalginę parodą atidarymą. Tokį patį jausmą išgyveno ir visi kiti gavę į parodą pakvietimą. Juk Jurgis Valaitis visiems yra gerai pažįstamas, kaip kuklus, ramaus būdo visuomenininkas, plačią veiklą išvystęs, besidarbuodamas Tautos fondo barose, dabartinis TF tarybos pirmininkas. Nete-ko išgirsti, kad kas nors būtų jį matęs su foto aparatu ran-kose. Ir staiga — Jurgis Valai-tis fotomenininkas!

Į parodos, įvykusios penkta-dienį, gegužės 4 d. Lietuvos Respublikos konsulato patal-pose New Yorke, atidarymą pakvietė LR konsulas ir Tautos fondas. Parodą atidarė ir susirinkusius (dalyvavo apie 55 asmenys. Jų tarpe ir operos dainininkė Violeta Ur-manavičiūtė — Urmana) pa-sveikino LR gen. konsulas dr. Rimantas Morkėnas, o TF valdybos pirmininkas Algir-das Vedeckas pristatė patį foto darbų autorių Jurgį Valaitį.

Platesniu žvilgsniu į foto-grafijas ir jų autorių žvelgė rašytoja, dailininkas Paulius Jurkus: „...Čia savo istoriją pasakoja žmogus, kuris pa-žįsta gamtą, o gamta tą žmogų mėgsta ir jį užkalbina. Jurgis Valaitis su gamta kalbasi ir ją supranta su nepaprastu žmo-gaus jautrumu. Jis savo nuo-

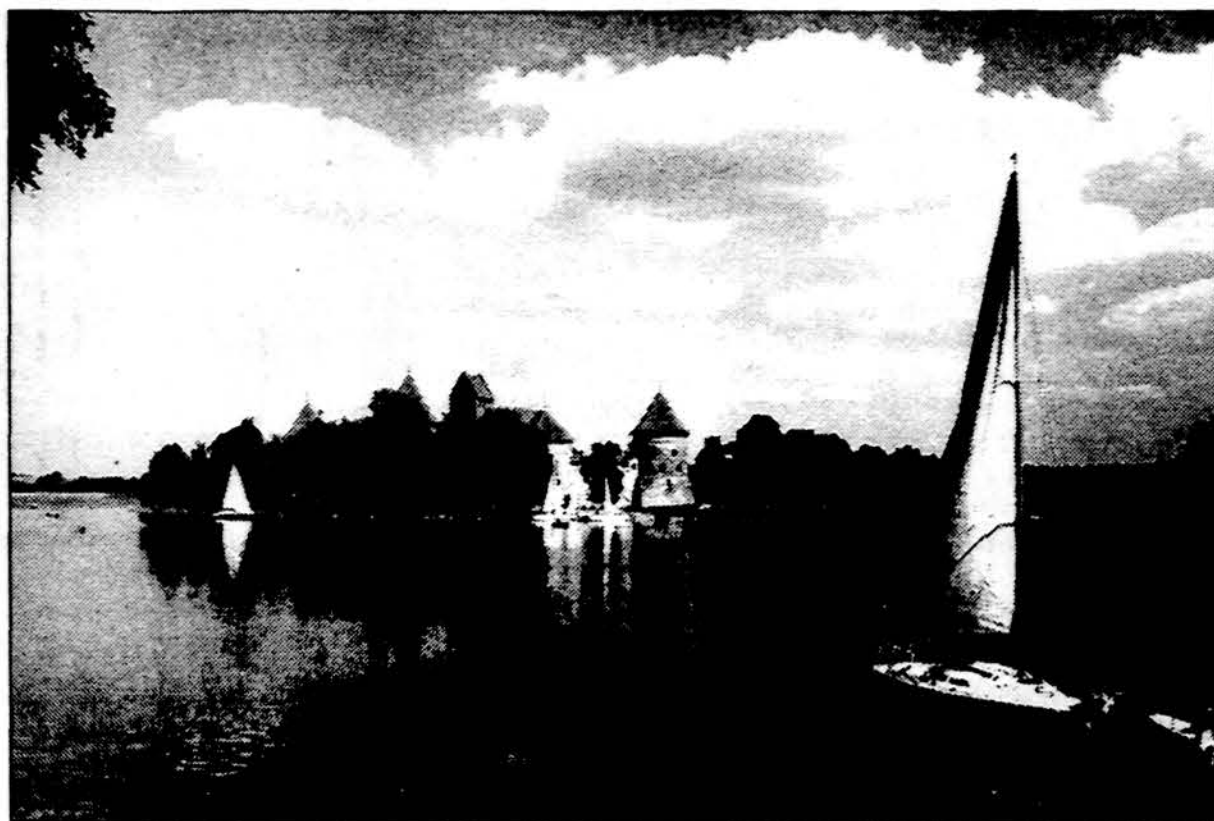
traukose neieško kažko dra-matiško — kaip jis ją mato, taip ją ir atiduoda. Todėl, patekęs į šią spalvingą, gražią parodą, gėriesi ir džiaugiesi. Iš tų nuotraukų, kurias mes čia matome, būtų galima nu-tapyti jų autoriaus portretą, kuris parodytų, kokie drau-meniniai jo santykiai su gamta. Galima būtų nutapyti ir antrą portretą, iš kurio galėtum atspėti žmogų, kas jis yra ir ką jis mėgsta... Malonu, jauku čia būti. Čia nėra įtampos, dramatiškumo... Šią parodą būtų galima pavadinti lietu-viškos poezijos skaitymu, nes kiekvienas paveikslas, tai po-ezija — jų autorius kalbasi su tais daiktais, gėlėmis. Gamta jam, tai grožis, ramybė, nejaud-inanti, netrukšminga, mie-la...“

P. Jurkus savo apžvalgi-niame žodyje dar „užkabino“ ir pakalbėjo apie pačios foto-grafijos kilmės istoriją ir jos reikšmę.

Dabar žodį taria J. Valaitis. Atskleidžia ilgai slėptą savo talento paslaptį, išreiškia pa-dėką visiems, į parodą atsilan-kusiems, žada daugiau nebe-sislepti, ir su foto aparatu dažniau pasirodyti.

Po to susirinkusieji, paskli-dę po konsulato koridorius ir kambarius, apžiūrėjo, gėrėjosi ir aptarinėjo Jurgio Valaitio foto darbus, vaišinosi.

Konsulato patalpose buvo ištatyta, skoningai įstiklin-

Jurgis Valaitis. „Trakų pilis“.

Jurgis Valaitis. „Paklydėlio pėdos“.

tos ir įremintos, 42 spalvotos fotografijos. Fotografijos be pavadinimų. Bet pavadinimus jos gauna pagal grupotę. Pvz., grupės: „Vasara“ ir „Rožė, gėlių karalienė“ — po dvi nuotraukas. „Pavasaris“ ir „Ruduo“ — po 3, „Langai“ — 5 nuotraukas.

Daug kam nuostabą kėlė, kad nėra nei vienos nuotraukos, kurioje būtų nors vienas žmogus ar veidas. Tik gamta, gėlės, namai ir jų detalės: lan-gai, durys.

Reikia manyti, kad fotome-nininkas Jurgis Valaitis su savo darbais pasirodys ir ki-tuose lietuvių telkiniuose, o juos pamatyti — verta.

P. Palys

Sugrįžimai

Atkelta iš 2 ps.

apgyvusi magistro dip-lomą ir šlovę pelniusi už ge-riausią atliktą Agatę vaid-menį W. A. Mozart operoje „Laisvasis šaulys“. O ta G. Zeicaitės šlovė atėjo per Či-kagą. Dar būdama Vilniaus Muzikos akademijos studente, sėkmingai dainavo G. Verdi operos „Otello“ pastatyme Čikagoje, koncertavo kituose Amerikos miestuose. Pastė-bėti vokaliniai duomenys ir atvėrė J. Zeicaitę kelią į Aus-triją. „Sugrįžimų“ festivalyje ji išspūdingai atliko Kameons ro-mansą iš G. Donizetti operos „Don Sebastian“, Dalios ariją iš B. Dvariono operos „Dalia“.

Festivalyje nuskambėjo ir akordeono muzika. Ją atliko, Vilniaus Muzikos akademiją baigęs ir dabar — Olandijoje, Hagos Karališkoje konserva-torijoje besitobuliantis, Rai-mondas Sviackevičius. Beje, jis domisi taip pat džiazo mu-sika, groja fagotu, saksofonu, mušamaisiais ir kitais instru-mentais.

Festivalio programoje buvo numatytas ir surengtas vaka-

ras, skirtas JAV gyvenančios garsios solistės ir poetės Juo-zės Krištolaitytės-Daugelienės kūrybai. Šį išspūdingą vakarą kompozitoriaus Stasio Vai-niūno namuose-muziejuje pra-dėjusi Muzikų rėmimo fondo direktorė L. Stulgienė pažy-mėjo, kad šio festivalio tikslas — susipažinti ne tik su jau-nais atlikėjais, bet ir kuo ge-riau pažinti tuos lietuviškos muzikos veikėjus, kurie, pri-verstinai pasitraukę į Vaka-rus, sovietiniais laikais gim-tinėje nebuvo žinomi ir po-puliarinami. Viena tokių yra J. Krištolaitytė-Daugelienė, nepriklausomybės laikais atli-kusi solines partijas Kauno Valstybės teatro operos sce-noje, dainavusi jo chore. 1975 m. J. Krištolaitytė-Daugė-lienė dalyvavo Čikagos lietu-vių operos pirmajame pasta-tyme — G. Verdi operoje „Rigoletto“ atliko Džildos par-tiją. Ji taip pat bendradarbia-vo su A. Mikulskio vadovautu „M. K. Čiurlionio“ tautinio meno ansambliu. Diriguojant A. Mikulskiu, Clevelande ji atliko S. Šimkaus kantatos

„Atsiveikimas su tėvyne“ soprano partiją.

J. Krištolaitytė-Daugelienė — ne tik solistė, dainininkė, bet ir poetė. 1997 m. JAV buvo išleista jos poezijos kny-ga *Nedainuoti žodžiai*, o 1999 m. Vilniuje — antrasis poezi-jos rinkinys *Pavakario vėjas*. Jos poezijoje jautiamas nuo-širdus gimtinės ilgesys.

Tą vakarą išspūdingai skam-bėjo Lietuvos kompozitorių V. Bagdono, V. Mikalauko, A. Bražinsko, L. Povilaičio dai-nos pagal J. Krištolaitytės-Daugelienės eiles ir kiti kūriniai. Juos atliko K. Zmai-laitė, J. Prakerytė, V. Ragins-kytė, E. Seilius, S. Baro kon-kurso laureatas M. Zimkus ir kiti solistai bei pianistai. Jau-kią vakaro nuotaiką sukūrė muzikologas V. Juodpusis, priminęs klausytojams ne vie-ną J. Krištolaitytės-Daugė-lienės gyvenimo ir kūrybos tarp-snį.

O koks malonus netikė-tumas ir nuostaba apėmė pub-liką, kai koncerto metu salėje pasigirdo telefono skambutis iš užjūrio! Paskambino pati J. Krištolaitytė-Daugelienė, pa-sveikino festivalio dalyvius ir klausytojus, jos kūrybos ger-

bėjus, o priedo padainavo lie-tuvių liaudies dainą. Per gar-so stiprintuvą balsą iš Ameri-kos gerai girdėjo visi susi-rinkusieji, ne vieno akis su-vilgė susijaudinimo asara. Žinoma, festivalyje buvo lau-kiamą ir pati J. Krištolaitytė-Daugelienė. Deja, dėl tolimos kelionės ir negalėjo čia atvyk-ti.

Gana ilgai — balandžio ir gegužės mėnesiais vyko festi-valis „Sugrįžimas“. Koncer-tuose visuomenė patyrė daug malonių muzikinių išspūdzių. Kai kas klausė vienas kito: „Ar besugrįš į tėvynę šie mūsų talentingi muzikantai ir dai-ninkai, išsimokslinę užsie-niuose?“

Būdamas užsienyje, noriu grįžti į Lietuvą, parodyti, ką išmokau svetur, bet, deja, čia atbaido abejingas požiūris ir žmogų-muzikantą, — spaudos konferencijoje išsireiškė Di-džiojoje Britanijoje meistriš-kumo siekiantis jau minėtas violončelistas M. Bačkus.

Pasak jo, šiandieninėje Lie-tuvoje mažai kam rūpi jauni talentai. Muzikos Akademijoje kone 80 nuošimčių profesorių — senosios kartos atstovai ir jauniems, nors ir talentin-giems, išsilavinusiems gar-

siose pasaulio muzikos mo-tyklose, nenori užleisti savo vietos. Taigi talentai lieka be-darbiais. Todėl sėdi į lėktuvą ar traukinį ir skaudantia šir-dimi išvažiuoji į kurį nors Vakarų šalį, kur vertinami ta-lentai, sakė M. Bačkus. Jis dar pridūrė juokingai menkus atlyginimus meno žmonėms. Jei gabus, talentingas at-likėjas už koncertą ar vaid-menį Vakaruose gauna iki kelių tūkstančių dolerių, tai Lietuvoje už rečitalį — vos 250-300 litų. Muzikos, kitų menų daromai beveik neremia Lietuvos turtuoliai, verslo fir-mos. Pasak M. Bačkaus Lietu-voje bus gera tuomet, kai tur-tuoliai vertins meną, kai bus kultūringi.

Vis dėlto prošvaistčių jau pradeda matyti. Festivalio „Sugrįžimai“ dienomis tarp Muzikų rėmimo fondo ir krašto apsaugos ministerijos buvo pasirašyta sutartis, ku-ria karščiau įsipareigojo fi-nansuoti remti šį festivalį. Be to ir šiemetinį festivalį „Su-grįžimai“ rėmė Kultūros minis-terija, Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos karalystės ambasada, Vokietijos ambasada, Amerikos cen-tras, Italų kultūros institutas. Festivalį globojo Pasaulio Lie-tuvių Bendruomenė, Alma Adamkienė, užsienio reikalų ministras Antanas Valionis, Tautinių mažumų ir išeivijos departamentu direktorius Re-migijus Motuzas, kai kurie kiti pareigūnai.

— Visada džiaugiuosiu, kai atgimusias Lietuvos kultū-rinėje panoramoje matau mu-zikus, sugrįžusius iš įvairių pasaulio šalių, ten sutvirtėju-sius ir pasiekusius kūrybinės brandos. Taip pat nepaprastai malonu, kad galimybę paben-drauti su jais sudaro Lietuvos Muzikų rėmimo fondas, ren-giantis kasmetinį „Sugrįžimų“ festivalį, — pareiškė Alma Adamkienė šiemetinio festiva-lio proga.

Muzikų rėmimo fondo direktorė L. Stulgienė (viduryje), su jaunais muzikantais — tarptautinių konkursų laureatais. Iš dešinės — laureatų pedagogas J. Dvarionas ir direktorės pavaduotoja E. Uglianienė.

Jurgio Valaitio parodos atidarymą. Iš kairės: Tautos fondo valdybos pirm. Algirdas Vedeckas, foto-menininkas Jurgis Valaitis, rašyt. Paulius Jurkus ir Lietuvos Respublikos gen. konsulas New York, dr. Rimantas Morkėnas.

Leidiniai

Sofija ir Antanas Ragauskai.

Antano Ragauskio antrasis gimimas

Teisininkas Antanas Ragauskas (1892-1969) nuo 1949 m. gyveno Čikagoje ir labai aktyviai dalyvavo spaudoje, daugiausia *Naujienose*, retkarčiais *Tėviškės žiburiuose*, *Keleivijje* ir kt. Jo straipsniai kruopščiai surinkti ir išspausdinti knygoje *Ginčai del skonio* (Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, Kaunas, 2001, 525 psl.). Knygą sudaro apie 180 straipsnių ir straipsnelių, apie istorines asmenybes, išeiviją ir jos kultūrinę veiklą, taip pat atminimai ir kt. Jis argumentuoja, komentuoja, dalinasi įspūdžiais ir pasiginėja „del skonio“.

Audronė Viktorija Škiudaitė aptaria Ragauskio gyvenimo bruožus, o Antanas Gintneris — jo gyvenimą ir darbus Čikagoje.

1950-1953 m. Ragauskas, kaip publicisto, dėmesys buvo sukaupęs ties dienraščiu *Vilnis*. Jis kritikuoja *Vilnio* sovietinę veiklą, iškelia jos žalingumą. JAV valdžia įtraukia *Vilnį* į subversivių leidinių sąrašą ir jos redaktoriams, neturintiems JAV pilietybės, užveda deportacijos bylą. Keliose straipsniuose Ragauskas šmaikščiai komentuoja gana paradoksalinę situaciją: jie liaupsina Lietuvos okupantus ir jų „raudonąjį Eldoradą“, bet sovietijos „purtosi, kaip velnias švento vandens“. (184) Jis teigia, kad JAV valdžia ilgai ceremonijasi, bet tikisi, kad komunistus „nutarabans prie išlaisvintos Lietuvos“ sienos ir paleis juos ten, kaip kartais žmonės nemėgiama katę ar katiną kad paleidžia išvežtoliu nuo namų. (371)

Daug vietos Ragauskas skiria JAV politikos, o ypač jos santykių su Sovietų Sąjunga komentavimui. Čia išryškėja Ragauskas, kaip teisininko, pažiūros į JAV teisinę bei demokratinę sistemą. JAV politikai ir teisininkai nesupranta Kremliaus tikslų. Kartais demokratinės santvarkos serga „lepšiskumo negalavimu“ ir yra nepajėgios kovoti su agresyviais režimais. JAV įstatymai, esą, 150 metų senumo ir nepritaikyti šių dienų situacijai.

Ragauskas gerėjosi ir teisinio senatorių J. McCarthy jo akcijų prieš komunistus: „jo-

kios kovos su bolševikais priemonės nėra ir negali būti nei per griežtos, nei nemoralios“. (47)

Įdomi Ragauskio ir *Naujųjų* redaktoriaus P. Grigaičio polemika dėl F. D. Roosevelto, ar jis pardavė Lietuvą Stalinui. Daro įspūdį Ragauskio logišką ir gana įtikinantį argumentą.

Publicistas Ragauskas pasižymi glaustomis ir taikliomis pastabomis. Kada popiežius pasiūnė laisvą JAV prezidentui, kad šis pasigailėtų atomo paslaptis išvengusio Rosenberg, Ragauskas rašo: „Neklaidingojo klaida“. (377)

Kada diskusijoje B. Babrauskas bando aiškinti, kad kun. M. Vaitkaus motina negalėjo būti rusė ir stačiatikė, Ragauskas rašo: „...p. Babrauskos niekinama rusė provoslavė (...) davė mūsų tautai taurų pilietį, kilnų žmogų“. (382)

Ragauskas seka ir lietuvių literatūros naujienas ir aktyviai komentuoja.

S. Vyktas sukritikavęs, anot Ragauskio, „kaip paskutinį šlamštą J. Krumino romaną *Šeštasis medis*. Ragauskas replikuoja ragauskiskai. „Viešpatie, mielaširdingiausias, atleisk velnio dūšiai ir sutrumpink jos tyščiaus kančias už kritiko iškeltus velionies (J. Kruminas jau buvo miręs — B.V.) nusikaltimus gimtajai kalbai ir jos tokį baisų išniekinimą“. (270)

A. Baronas išspausdina romaną *Užgesęs sniegas*. Ragauskas akcentuoja: „fantasmagoriškas pavadinimas“. Jam norėtųsi, kad romanas būtų „geresnis už jo pavadinimą“. (393) Komentuodamas knygą *Gestanti saule* (autorius nepažymėtas), Ragauskas išreiškia, kad „autoriumi bene geriausiai bus pavykę kaip tik josios pavadinimas“. (413)

A. N. skaitytojas pasibaisi S. Tamulaučio novelės „Seno Venckaus lobiai“, „amerikonišku žargonu“ ir „barbarizmais“. Ragauskas teviškai aiškina, kad jei JAV gimęs ir augęs lietuvis personažas imtų kalbėti pagal Rygiškių Joną arba P. Skardžių, „atrodytų kaip, sakysim, vyžuotas berklas su fraku ir cilindriu ant galvos...“ (359).

Dramos spektakliai Ragauskui, režisavusiam vaidinimus Lietuvoje, atrodo, buvo maloni pramoga. Spektaklių aptariai labai teigiamai. Pvz., apie P. Vaičiūno „Naujųjų žmonių“ spektaklį: „Suvidinta be priekaištų gerai. Galima sakyti puikiai“. Aktoriaus gausūs apdovainavimai, gelės, dova-

nės. Tik Ragauskui kužda įkiri mintis: „...ar to veikalo pastatymas laiko ir vietos atžvilgiu neatsidavė „anachronizmu“. (228)

Kada J. Blekaitis pastato E. O'Neil „Anna Christie“, Ragauskas rašo, kad spektaklis paverge publika, atsinaujinęs kolektyvas atnaujinęs teatrą. Tačiau kiti kritikai teigia, kad „pjese lietuviams svetima“, Blekaitis „nusižengė patriotizmui“. Ragauskas bene vienintelį kartą šioje knygoje išplūsta savo tautiečius, kaip tipiškus emigrantus: „Tikrai keista (...), kad visomis išgalėmis spiriasi ir nenori pažinti to naujojo krašto gyvenimo, kultūros, papročių“, „išguiti iš savo krašto, jie niekaip negali išdrįsti iškišti savo galvos iš savo siauro kiaučio ir apsidairyti apie save, kas darosi tame naujajame jų gyvenamajame krašte“. (226)

Ragauskas buvo didelis muzikos mėgėjas. „O kas gi gali, — rašo jis, — daugiau suteikti džiaugsmo, kaip ne dangų prie žemės priartinanti daina ir muzika“. (185) Anot jo, kaip nepasidalinti su kitais tos dangaus priartėjimo prie žemės patirties. Ir jis gausiai dalijasi muzikinių renginių įspūdžiais.

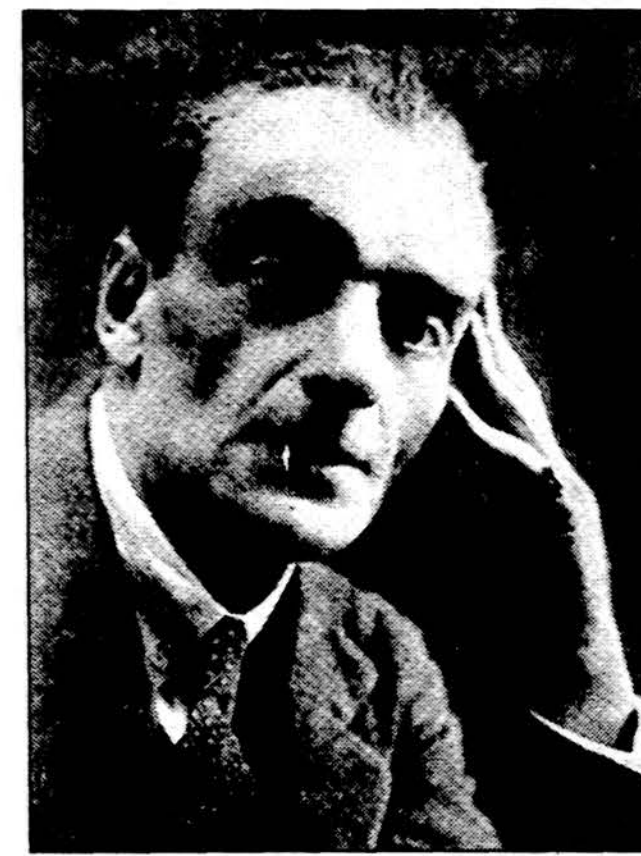
Apie vieną koncertą rašo, kad muzika pagriebianti už širdies iki patių jos gelmių. Net pirmiausiai muzikai „ploja net susirietę“ ir jis, „santūrus skeptikas“ grįžta namo „su peršalčiaus daina“. (416)

Grįžęs iš gegužinės, nuotaikingai atsiliepia apie moteris: „Jei Dievas nebūtų susiprotėjęs sukurti tą „antrąją žmogaus pusę“ niekis būtų iš tų visų iškylių bei gegužinių...“ (364).

Išiliepsnėjęs polemikai, ar lankyti okupuotą Lietuvą, Ragauskas, atsiliepdamas į polemikos toną, paskelbia straipsnį: „Kelionė į Lietuvą už 15 dolerių“. Tai B. Kvickio knygos *Mūsų Lietuva* antro tomo pristatymas. Pasirodžius trečiam tomui, rašo straipsnį „Trečia ekskursija į Lietuvą“.

Knygoje yra ir informacinės medžiagos, verstos bei adaptuotos iš kitų kalbų leidinių: „Apaštalo Petro kapo tyrinėjimai“, „Kristus ir Barabas“, „Simonė Weil laiškas tėvui J. M. Perrinui“, Jules Supervielle pasakojimas „Jautis ir asilas šventoje šeimoje“ ir kt.

Ragauskio straipsniai, surinkti iš JAV ir Kanados lietuvių išeivijos periodikos, sudaro vientisą ir tvirtą laisvalaikio publicisto darbo vaizdą. Daugeliu atvejų tai apspindi

Oskaras Milašius.

Savo gyvenimą paskyrė Oskarui Milašui

„Kultūros barų“ 2001 m. 2-ąjį numerį dažnas inteligentas pradės skaityti nuo Vitos Gruodytės pokalbio su Oskaro Milašiaus leideju ir garbintoju, paskyrusiu jam visą savo gyvenimą, prancūzu Andre Silvaire. Šis žmogus nebuvo pažįstamas su mūsų žymiuoju poetu ir Lietuvos valstybės diplomatu. Tiesa, jis, pakviestas vesti *Messages* žurnalą, buvo nutaręs išreikšti savo susizavėjimą poetu ir parašė jam laišką, kviesdamas bendradarbiauti. O. Milašius į tai atsakė maloniu laišku, kviesdamas užteiti pas jį į Lietuvos atstovybę, kur turėjo savo darbo kambarį. „Bet aš buvau jaunas ir labai kuklus, — sako

A. Silvaire. — Nuėjau į Malešherbes aikštę, vaikštinėjau po ją, bet užteiti ir vidų taip ir neišdrįsau — tikinau save, kad negaliu sutrukditi Milašiaus. O šiandien, matytumėt, kaip aš gailiuosi“, — sako jis.

Iš šio prancūzo pasakojimo galima susidaryti konkretesnį vaizdą apie tai, koks buvo O. Milašius kūrybinis gyvenimas. O jis nebuvo rožėmis klotas. O. Milašius, gyvam esant, neteko gulėti ant laurų. Jis nebuvo didžiųjų leidyklų leidžiamas. Jo gerbėjų buvo nedaug, bet jie buvo labai ištikimi. 1966 m., jau po poeto mirties, buvo susikūrusi netgi Milašiaus draugų asociacija, kurios iniciatorius vėly buvo Andre Silvaire. Jis sako: „Tarpukario laikotarpiu Prancūzijoje Milašių žinojo gal tik šimto žmonių grupelė, kuri ji laikė dideliu poetu. Bet šie žmonės buvo daugiausia poetai..., jie neturėjo jokios galios nei leidejams, nei spaudai. ...Milašius visi ant nugaros užkabino etiketę 'neparduodamas'“.

Nepaisant to, kad šis leidejas žinojo, jog O. Milašius jam neatneš pelno, vis dėlto ryžosi pradėti spausdinti visus jo raštus, nes „man Milašius yra Dievas“. Čia pat jis karš-

tai reiškia nepasitenkinimą savo kolegoms leidejais ir knygų pardavėjais, kuriuos vadina knyginkais: „Ši profesija išsigimė, nes dabar daugeliui knyginkų gera knyga yra ta, kuri parduodama šūnimis, ta, apie kurią kalba visos informacijos priemonės, ta, kuri gauna literatūrinės premijas. Bet jie nepasiziūri, kas yra toje knygoje“.

A. Silvaire jau yra išleides 13 O. Milašiaus raštų tomų. Šis poetui atsidavęs žmogus pats renka literatūrinį O. Milašiaus palikimą. „Kai pradėjau visų raštų leidimą, pirma mano idėja buvo išleisti nulinį numerį, pavadintą *Milašiaus gyvenimas ir kūryba*, kurio teiraujamasi gana reguliariai. Bet ši knyga dar nepasirodė, nes supratau, kad nepaprastai sunku aprašyti Milašiaus gyvenimą ir kad per anksti aprašinėti kūrybą jos visos neturint po ranka“, — sako A. Silvaire. — Dabar, kai turiu daug išsamesnį Milašiaus kūrybos vaizdą, kai turiu korespondenciją, kitus dokumentus, manau, jau pajėgiau tai padaryti“.

Bet ir dabar dar ne viskas yra paskelbta, nes kai kurių laišku nesutinka viešinti jų turetojai, o kai kas tikriausiai yra dingę.

Į klausimą apie santykius su Lietuva ir čia leidžiamas O. Milašiaus kūrinius leidejas sako: „Tai labai delikatus klausimas. Kai kuriose šalyse užmirštama, kad Milašius yra prancūzų poetas, kad jis rašė prancūziškai ir kad egzistuoja įstatymai, ginantys literatūrinį palikimą. Taigi niekas neturi teisės nei publikuoti, nei versti jo kūrinių be mano žinios“, nes šiuo atveju aš turiu visas autorines Milašiaus teises. ...Kazkada dar seniau man sakė, esą buvome okupuoti ir pas mus buvo įvesti rusiški leidybos įstatymai. Na, manau, gana juokinga, kai iš okupacijos išsivadavusi šalis vis dar bando sleptis už svetimos valstybės įstatymų tam, kad pateisintų savo veiksmus“.

„Post scriptum“ rašoma, kad, praėjus keliems mėnesiams po šio pokalbio, pasirodė Milašiaus eilraščių antologija, pirmą kartą išleista plačiai skaitomoje Gallimard-
nrl leidyklos serijoje *Poesie*.
A.V.S.

G. Didelytė. „Oskaras Milašius“. Ofortas. 1988

Naujas žurnalas

Tarp Lietuvoje leidžiamų gausybės, neretai margų spalvų, bet lėkto turinio, žurnalų savo profesionaliais, vertingais straipsniais, aukštos meninės vertės fotografija išsiskiria pradėtas leisti Lietuvos Fotomenininkų sąjungos rimtas leidinys *Fotografija*.

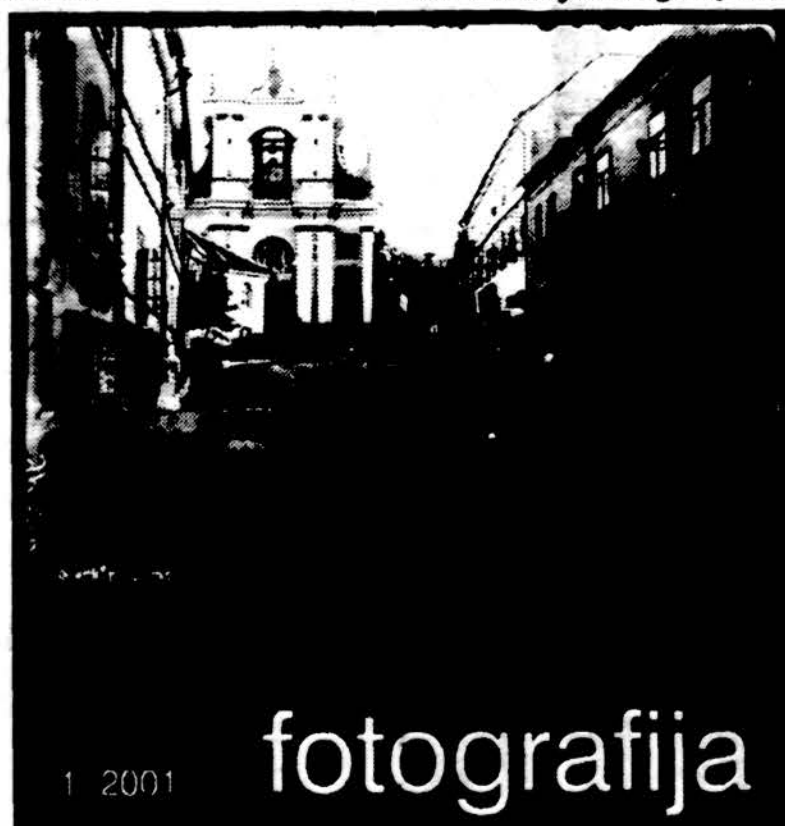
Nuo ankščiau leisto mūsų informacinio biuletenio šis žurnalas skiriasi fotografijos meną, jos problemas, parodas giliau nagrinėjantiais menotyrininkų, patyrusių fotografijos meistrų, meno istorikų, kitų specialistų straipsniais. Neapšiešime ir be aktualios, fotografams ir visuomenei svarbios informacijos. Žinoma, gera kokybė spausdinsime mūsų ir užsienio šalių įdomiausias, naujausias fotografijas, — paaiškino vienas iš šio leidinio rengėjų, Lietuvos Fotomenininkų sąjungos valdybos sekretorius Stanislovas

Žvirgzdas.

Įdomus, pavasari pasirodęs, pirmasis šių metų Fotografijos numeris (laida). Plačiau supažindinama su žinomų fotomenininkų — vilniečio V. Butyrino, alytiškio V. Stanionio, panevėžietės M. Čičirkienės fotografijos menu ir jo savitumais, įvertinamos surengtos parodos. Spausdinamos rašytojo V. Sventicko mintys apie bene žinomiausio Lietuvos ir pasaulyje fotomenininko A. Sutkaus naujausią fotografijos knygą. Straipsnyje „Vilniaus fotografija 1858-1915 metais“ S. Žvirgzdas apžvelgia A. Štrauso, J. Čechavičiaus, J. Bulhako, kitų to meto Lietuvos fotografų darbus. Atskiras straipsnis skirtas kitam įdomiam, senajam Vilniaus ir jo apylinkės vaizdavimui fotografui S. F. Fleri, kuris taip pat fotografuodavo žymius žmones, tarp jų ir M.

K. Čiurlionį. Tai S. F. Fleri padaryta žinoma, daug kur naudojama jo portretinė nuotrauka.

Žurnalas neapsiriboja vien Lietuvos fotomeno erdve, apima ir Prancūzijos, Didiosios Britanijos fotografų dar-

fotografija

1 2001

bus ir meistrų parodas. Spausdinama Didiosios Britanijos ambasadoriaus Ch. Robbins padėka, kad lietuvių fotomenininkė A. Čepulinskaitė vykusi nufotografavo šios šalies žmones ir kraštovaizdžius.

Tarp gausios informacijos žurnalas *Fotografija* praneša apie Čikagoje veikusią 29-ąją lietuvių fotografų parodą „Žmogaus ir gamtos vasara“. Perpasakojamas Drauge išspausdintas E. Šulaučio straipsnis kaip buvo atrastas nepriklausomybės laikais įdomias, vertingas etnografinės vertės nuotraukas daręs Lietuvoje iki šiol nežinomas Pakruojo mokytojas J. Dvareškis ir kaip Čikagoje buvo išleistas jo fotoalbumas *Lietuva 1933-1940*.

Žurnalas *Fotografija* bus leidžiamas kartą ketvirtį. Jo redakcijos el-paštas: www.photography.lt

A. A. Naujokaitis

KNYGOS SUTIKTUVĖS

Teisininko Antano Ragauskio knygos *Ginčai del skonio* sutiktuvės ruošiamos penkta-

dienį, gegužės 25 d., 7 val. vak., Lietuvių dailės muziejuje (Pasaulio lietuvių centras) Lemont, Illinois.